

KS. STANISŁAW CZERWIK

DUCH ŚWIĘTY I JEGO DZIAŁANIE W KOŚCIELE NA TLE PREFACJI MSZAŁU PAWŁA VI

W Wielki Czwartek, dnia 3 kwietnia 1969 roku, papież Paweł VI konstytucją apostolską *Missale Romanum* ogłosił nowy Mszał Rzymski zredagowany w myśl postulatów Soboru Watykańskiego II. W dniu 26 marca 1970 roku, także w Wielki Czwartek, Kongregacja Kultu Bożego dekretem *Celebrationis eucharisticae* promulgowała pełny łaciński tekst pierwszego wzorcowego wydania nowego Mszału.

Jednym z przejawów jego bogactwa jest zwiększenie do 87 liczby prefacji, czyli zmiennych formuł modlitwy uwielbienia i dziękczynienia, stanowiącej pierwszą część wielkiej modlitwy eucharystycznej.

W *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* (OWMR), czyli w zamieszczonym na początku tej książki pouczeniu o istocie, strukturze i znaczeniu Mszy świętej, na temat modlitwy eucharystycznej czytamy, że po obrzędzie przygotowania darów:

...rozpoczyna się centralna i kulminacyjna część całej akcji liturgicznej: Modlitwa eucharystyczna, czyli modlitwa dziękczynienia i uświęcenia. Kapłan wzywa lud, by wzniosł serca do Pana w modlitwie i dziękczynieniu oraz łączy lud ze sobą w modlitwie, którą w imieniu całej społeczności kieruje do Boga Ojca przez Jezusa Chrystusa. W modlitwie tej chodzi o to, by całe zgromadzenie zjednoczyło się z Chrystusem w głoszeniu wielkich dzieł Bożych i w akcie złożenia Ofiary (nr 54).

W Modlitwie eucharystycznej można wyróżnić następujące główne składniki:

Dziękczynienie (które wyraża się zwłaszcza w prefacji): kapłan w imieniu całego świętego ludu wysławia Boga Ojca i dziękuje Mu za całe dzieło zbawienia lub za dzieło to ujęte w jakimś szczególnym aspekcie, stosownie do charakteru dnia, święta czy okresu liturgicznego (nr 55a).

Znaczną część bogatego zbioru prefacji w Mszale Pawła VI — blisko sześćdziesiąt — stanowią prefacje o misterium Chrystusa, które Kościół odsłania w ciągu roku, „począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogostawionej nadziei i przyjścia Pańskiego... otwiera bogactwa zbawczych czynów i zasług swojego Pana, tak że one uobecniają się niejako w każdym czasie, aby wierni zetknęli się z nimi i dostąpili zbawienia” (KL 102).

Przedmiotem niniejszej analizy będą cztery prefacje opiewające misterium Zesłania Ducha Świętego i Jego działania w Kościele. Jedna z nich jest przeznaczona na uroczystość Pięćdziesiątnicy (Mszał Rzymski dla Diecezji Polskich, nr 27), dwie dla mszy wotywnych o Duchu Świętym (nr 53 i 54) oraz jedna dla mszy o jedność chrześcijan i o zgodę (nr 85).

W trzech krótkich paragrafach zostaną tu zanalizowane kolejno embolizmy (zmiennie części) każdej z wymienionych prefacji.

1. Prefacja o Zesłaniu Ducha Świętego (nr 27)

„Aby doprowadzić do pełni misterium paschalne, zesłałeś dzisiaj Ducha Świętego na wszystkich, których uczyniłeś swoimi przybranymi dziećmi, jednocząc ich z Twoim Jednorodzoną Synem. Duch Święty w początkach Kościoła dał wszystkim narodom poznać prawdziwego Boga i zjednoczył różne języki w wyznawaniu tej samej wiary”¹.

1.1. Bóg Ojciec doprowadził do pełni misterium paschalne przez zesłanie „dzisiaj” Ducha Świętego.

Misterium paschalne — to misterium „przejścia” Jezusa „z tego świata do Ojca” (por. J 13,1); ze stanu, w którym żył na ziemi po przyjęciu we Wcieleniu „postaci sługi” oraz poniósł Śmierć krzyżową (por. Flp 2,7n) — do stanu, w którym jako Syn Boży istniał od wieków (por. J 1,1; Kol 1,15; Hbr 1,3) — do chwały „po prawicy Ojca” (por. Ps 110/109,1; Dz 2,33-36). Zesłanie Ducha Świętego było owocem uwielbienia Jezusa przez Ojca i następstwem Jego „odejścia z tego świata” przez Mękę i Śmierć. Świadczą o tym zapowiedzi podane przez św. Jana w J 7,37-39 oraz J 16,7.

Pierwszą zapowiedź wkłada Ewangelista w usta Jezusa w związku z ostatnim, najbardziej uroczystym dniem żydowskiego święta Namiotów, obchodzonym na zakończenie zbioru oliwek i winogron. Przez cały tydzień tego obchodu kapłani codziennie przynosili w procesji wodę zaczerpniętą z sadzawki Siloe i wylewali ją u stóp ołtarza całopalenia. Obrzęd ten miał przypominać dar wody udzielony Izraelitom podczas wędrówki przez pustynię (por. Wj 17,1nn) oraz zapowiadał obfitość jesienno-deszczu, a ostatecznie hojne wylanie wody jako znaku życia i darów Ducha w czasach mesjańskich (por. Iz 12,3; 44,3n; 49,10; Ez 36,25; Za 12,10; 14,16n). Jezus mówi: „Jeśli ktoś jest spragniony, a wierzy we Mnie — niech przyj-

¹ Tekst łaciński (Missale Romanum. Editio typica, s. 314):

*Tu enim, sacramentum paschale consummans,
quibus, per Unigeniti tui consortium,
filios adoptionis esse tribuisti,
hodie Spiritum Sanctum es largitus;
qui, principio nascentis Ecclesiae,
et cunctis gentibus scientiam indidit deitatis,
et linguarum diversitatem in unius fidei confessione sociavit.*

Źródłem tej prefacji są dwie formuły zawarte w Sakramentarzu Gelazjańskim (wyd. L.C. MOHLBERG, Roma 1960), nr 634 i nr 641. Pierwsza z nich mówi o działaniu Ducha Świętego w życiu ludzi ochrzczonych. Dopełnia On dzieło rozpoczęte przez chrzest oraz prowadzi ich do osiągnięcia wiecznego dziedzictwa. Druga przedstawia zstąpienie Ducha Świętego w momencie narodzin Kościoła oraz Jego jednoczące działanie we wspólnocie pochodzącej z różnych narodów.

dzie do Mnie i pije! Jak rzekło Pismo: strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza” (J 7,37-38). Przytoczony tu „cytat sumaryczny” opiera się na wspomnianych przed chwilą prorockich zapowiedziach. Ewangelista dodaje własny komentarz do słów Jezusa: „A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego; Duch bowiem jeszcze nie był <dany>, ponieważ Jezus nie został jeszcze uwielbiony” (J 7, 39).

Dopiero wówczas, gdy Jezus zostanie „uwielbiony” i „wywyższony” w godzinie swojej Paschy czyli przejścia z tego świata do Ojca (por. J 12,32; 13,1), stanie się duchową skałą, z której tryskać będzie żywa woda — Duch Święty (por. Wj 17,1-7; 1 Kor 10,4; J 19,30,34). Analogiczny sens ma druga zapowiedź Jezusa: „Pożyteczne jest dla was moje odejście. Bo jeżeli nie odejdę, Pocieszyciel nie przyjdzie do was. A jeżeli odejdę, pošlę Go do was” (J 16,7). Zesłanie Ducha Świętego jest dopełnieniem Paschalnego Misterium Jezusa. Albowiem powrót Jezusa do Ojca, warunkujący zesłanie Ducha nie jest jakąś zmianą miejsca; jest to przebóstwienie Jezusowego człowieczeństwa w Śmierci i Zmartwychwstaniu (por. J 17,5). Duch Święty może być posłany tylko z wyżyn niebios — „od Ojca” (por. J 15,26). Bardzo zwięźle ujmuje to św. Leon Wielki: „Duch jeszcze nie był dany, ponieważ Jezus nie został jeszcze uwielbiony”. Wniebowstąpienie Pana było przyczyną udzielenia Ducha².

1.2. Z właściwym modlitwie liturgicznej realizmem śpiewa Kościół, iż Bóg Ojciec zesłał „dzisiaj” Ducha Świętego na wszystkich, których uczynił swoimi przybranymi dziećmi, jednocząc ich ze swoim Jednorodzonym Synem.

Przysłówek *hodie* — „dzisiaj” przerzuca jakby pomost między wydarzeniem Zesłania Ducha Świętego, opisanym w Dz 2,1-11, a jego liturgicznym upamiętnieniem w dorocznej uroczystości Pięćdziesiątnicy, która z jednej strony odnawia pamięć o minionym wydarzeniu, czy też lepiej - to wydarzenie upamiętnia, a z drugiej aktualizuje jego zbawczą treść i zapewnia udział w Bożych darach, jakie z niego płyną³. W Kościele i w poszczególnych jego członkach działa nieustannie ten sam Duch, mocą którego Ojciec wskrzesił z martwych swojego Syna (por. Rz 1,4); który obdarza ludzi łaską przybranych synów (por. Rz 8,14n; Ga 4,6), zespala ich z Chrystusem i do Niego upodobnia (por. 2 Kor 3,18).

1.3. Duch Święty w początkach Kościoła dał wszystkim narodom poznać prawdziwego Boga i zjednoczył różne języki w wyznawaniu tej samej wiary.

Stwierdzenie to opiera się na Łukasowym opisie wydarzenia Pięćdziesiątnicy (Dz 2,1-11) będącym antytezą opowiadania Księgi Rodzaju o rozproszeniu budowniczych wieży Babel (por. Rdz 11,1-9).

² S. LEO MAGNUS, Sermo 76. De Pentecoste 2,8: PL 54, s. 411: *Dicente enim beato apostolo Ioanne: „Spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat clarificatus”: Domini ascensio, dandi Spiritus fuit ratio.*

³ Por. M.B. DE SOOS, *Le mystere liturgique d'apres saint Léon le Grand*, Münster 1958, s. 22-27.

W czasach judaizmu pierwotne żydowskie Święto Tygodni obchodzone jako wyraz dziękczynienia za zbiory pszenicy (por. Wj 23,16; 34,22; Lb 28,26; Pwt 16, 9n) przekształciło się w uroczystą pamiątkę otrzymania Prawa na Synaju⁴. Być może stąd pochodzą w opisie Zesłania Ducha Świętego reminiscencje zjawisk związanych z zawarciem Przymierza. Teofanii na Synaju towarzyszyły grzmoty, błyskawice, obłok, głos trąby i ogień (por. Wj 19,16-9; 20,18; Hbr 12,18n). Duch Święty zstąpił pośród szumu gwałtownego wichru oraz w postaci języków ognia (por. Dz 2, 2n). Św. Łukasz zaznacza, że uczestnikami wydarzenia Pięćdziesiątnicy byli przebywający wówczas w Jerozolimie „pobożni Żydzi ze wszystkich narodów pod słońcem” (Dz 2,5). Św. Piotr zwraca się do nich jako do Judejczyków oraz wszystkich mieszkańców Jerozolimy (Dz 2,14). Oznacza to, że wszyscy byli etnicznie Żydami, ale należeli do ludności zamieszkującej regiony nazwane imieniem różnych narodów. Wyliczając narody reprezentowane przez Żydów przybyłych na uroczystość Pięćdziesiątnicy, św. Łukasz wyraża uniwersalizm rodzącego się Kościoła. Apostołowie będący Galilejczykami (Dz 2,7) dzięki mocy Ducha Świętego głoszą wielkie dzieła Boże w językach narodów reprezentowanych przez zgromadzonych Żydów. W ten sposób Duch Święty, jak śpiewamy w prefacji, „zjednoczył różne języki w wyznawaniu tej samej wiary”. To jednoczące działanie Ducha Świętego przez udzielony Apostołom dar przemawiania „obcymi językami” (Dz 2,4) pojmują Ojcowie i w ślad za nimi liturgia — jako kontrast w stosunku do epizodu pomieszczenia języków budowniczych wieży Babel⁵.

⁴ Por. R. CABIÉ, *La Pentecôte. L'évolution de la Cinquantaine pascale au cours des cinq premiers siècles*, Tournai 1965, s. 21–27.

⁵ Por. Św. JAN CHRZYSTOM, *Homilia 2,2*: PG 50, s. 453: „Ludzie doszli wówczas do takiego stanu głupoty, że rozpoczęli budowę wieży, która sięgałaby aż do niebios. Pan zburzył zgodność ich przewrotnych zamiarów przez podział języków. Ukazując się teraz pod postacią ognistych języków, Duch Święty sprowadza zgodę na ziemię oddaną niegdyś niezgodzie podziału”; Św. AUGUSTYN, *Sermo 271*: PL 38, s. 1245-1246: „Obchodzimy ów dzień, w którym Pan Jezus Chrystus uwielbiony przez Wniebowstąpienie po swoim Zmartwychwstaniu posłał Ducha Świętego. (...) Wicher (Pięćdziesiątnicy) oczyszczał serca z cielesnych plew; ogień pochłaniał siano starodawnej pożądliwości; języki, którymi przemawiali Apostołowie napelnieni Duchem Świętym, zapowiadały przyszły Kościół poprzez języki wszystkich narodów. Jak bowiem po potopie ludzie przepelnieni bezbożną pychą wzniesli przeciw Bogu wysoką wieżę i spowodowali to, że ludzkość została podzielona przez różnorodność języków, a każdy naród zaczął mówić własnym językiem, aby nie być rozumianym przez inne (Rdz 11, 1-9), tak pokora i pobożność wyrażająca się w różnych językach przywróciła Kościołowi jedność. To, co niezgoda rozdzieliła, miłość zjednoczyła; rozproszone członki ludzkości zostały złączone jakby w jednym ciele zespolonym z jedną Głową, którą jest Chrystus i stopione w jedno święte ciało ogniem miłości. (...) Wy zaś, moi bracia, członki ciała Chrystusa, załączki jedności, z radością świętujcie ten dzień jako synowie pokoju; bądźźcie przekonani, że w was dopełnia się to, czego zapowiedzią było w owych dniach zstąpienie Ducha Świętego”.

Przeciwstawienie między rozproszeniem budowniczych wieży Babel i jednoczącym działaniem Ducha Świętego wyraża m.in. kolekta Mszy św. Wigilii Zesłania Ducha Świętego: „Wszchemogący, wieczny Boże, Ty chciałeś, aby obchód świąt paschalnych objął okres Pięćdziesiątnicy, spraw, niech Duch Święty zjednoczy rozdzielone narody, aby każdy w swoim języku oddawał Ci chwałę” (Mszał Rzymski dla Diecezji Polskich, s. 238).

2. Prefacje w mszach wotywnych o Duchu Świętym

„On (Chrystus) wstąpił do nieba i siedząc po Twojej prawicy zesłał na przybrane dzieci obiecanego Ducha Świętego” (nr 53)⁶.

Ty w każdym czasie udzielasz swojemu Kościołowi odpowiednich darów i nim kierujesz. Mocą Ducha Świętego tak podtrzymujesz swój Kościół w wierności, że w doświadczeniach nie przestaje Ciebie wzywać, a wśród radości Tobie składa dziękczynienie, przez naszego Pana Jezusa Chrystusa (nr 54)⁷.

2.1. Pierwsza prefacja akcentuje przyczynowy (nie tylko chronologiczny) związek między wejściem Jezusa do chwały a Zesłaniem Ducha Świętego. Uwielbienie Jezusa jest tu wyrażone przy pomocy dwóch biblijnych wyrażen: „wstąpił do nieba” (*ascendens super omnes caelos*) oraz zajął miejsce „po Twojej prawicy” (*sedensque ad dexteram tuam*). Według kosmologicznych wyobrażeń biblijnych niebo jest naddziemską strefą, w której mieści się siedziba Boga. Bóg „zstępuje” na Górę Synaj (por. Wj 19,11.18.20), z nieba pozwala słyszeć swój głos (por. Pwt 4,36); niebo jest Jego tronem, a ziemia podnóżkiem Jego stóp (por. Iz 66,1; Dz 7,49). Niektóre teksty wymieniają „nieba” i „nieba najwyższe” (por. Pwt 10,14; 1 Krl 8,27; 2 Krn 3,5; 6,18; Ne 9,6). Bóg mieszka w najwyższej sferze niebios (por. 2 Kor 12,2). Syn Boży przyszedł „z nieba”, przyjmując człowieczeństwo (por. J 3,13; 6,38.41n. 50n), i po wykonaniu dzieła zleconego Mu przez Ojca „wstąpił do nieba”, wprowadzając do sfery wiecznego istnienia Boga ludzką naturę uwielbioną w Misterium Paschalnym (por. Ef 4,10; Hbr 4,14; 9,24). Drugim użytym tu wyrażeniem określającym przejście Jezusa do chwały nieba jest *sessio ad dexteram Patris*. Pochodzi ono z Ps 110/109,1. Tekst ten odzwierciedla jakiś bardzo stary obrzęd królewskiej intronizacji, przeniesiony w czasy istnienia świątyni jerozolimskiej. Król zostaje wezwany przez Boga, aby zasiadł po Jego prawicy. Akt intronizacji króla polegał prawdopodobnie na zajęciu przezeń miejsca na tronie ustawionym po prawej stronie Arki Przymierza. Między skrzydłami cherubów okrywających przeblagalnię — złotą płytę umieszczoną na wierzchu Arki — znajdował się, jak wierzone w ST, tron Boga, króla Izraela (por. Iz 6,1n; Jr 3,16n; 1 Sm 4,4). Zajęcie przez króla miejsca obok Arki — tronu Boga — oznaczało, że uczestniczy on we władzy Jahwe, który jest jedynym Królem swego ludu. Ps 110,1, wielokrotnie cytowany w Nowym Testamencie⁸, jest wyrazem wiary pierwotnego Kościoła w królowanie Chrystusa jako Pana, w Jego prymat w stosunku do stworzeń i w Jego ostateczne objawienie się w chwale Paruzji. Jezus Chrystus po swoim uwielbieniu, wejściu do chwały Ojca, zsyła od Niego i wraz z Nim „na przybrane dzieci obiecanego Ducha Świętego”⁹

⁶ Mszał Rzymski dla Diecezji Polskich, s. 70*.

⁷ Tamże, s. 71*.

⁸ Por. Mt 22,44; Mk 12,36; Łk 20,41-44; Kol 3,1; Hbr 1,3.13; 8,1; 10,12; 12,2; 1 P 3,22; Dz 5,31. Por. także ComP 7(1987), nr 1.

⁹ *Promissum Spiritum Sanctum in filios adoptionis effudit.*

Duch Święty jest tu określony jako „obiecany”. Wyrażenie to przywodzi na myśl prorockie zapowiedzi zesłania czy „wylania” Ducha Bożego w czasach mesjańskich (por. Iz 11,1-10; 42,1-3; 61,1-9; Ez 36,24-28; Jl 2,23.26n; 3,1n), a także obietnice dane przez Jezusa (por. J 7,37-39; 14,26; 15,26; 16,7.13n). Św. Łukasz nazywa nawet Ducha Świętego „obietnicą Ojca” (por. Łk 24,49; Dz 1,4). Jezus posyła „obiecane” Ducha, wypełniając tym samym zapowiedzi proroków, które odnosiły się do Jego Osoby i do nowego Ludu Bożego, jaki miał zgromadzić.

Duch Święty został zesłany „na przybrane dzieci”. Wyrażenie to łączy misterium wydarzenia Pięćdziesiątnicy — Zesłanie Ducha Świętego na Apostołów zgromadzonych w Wieczerniku (por. Dz 2,1-11) oraz ciągle udzielanie tegoż Ducha ludziom, którzy dzięki Niemu rodzą się „powtórnie” (por. J 3,3-8) i dostępują godności przybranych synów, mających prawo wołać „Abba, Ojczy!” (por. Rz 8,15; Ga 4,4-6).

2.2. Druga prefacja przeznaczona dla mszy wotywnych o Duchu Świętym (nr 54) nosi w Mszale tytuł „Działanie Ducha Świętego w Kościele”. Zawiera ona dwa cenne stwierdzenia: pierwsze dotyczy działania Bożej Opatrzności: „Ty w każdym czasie udzielasz swojemu Kościołowi odpowiednich darów i nim kierujesz”; drugie ma charakter ściśle pneumatologiczny i wyraża działanie Ducha Świętego w trudnych doświadczeniach i w radosnych przeżyciach Kościoła.

Źródłem pierwszego stwierdzenia są m.in. modlitwy święceń diakonów oraz święceń biskupa w dawnych sakramentarzach: w Sakramentarzu z Werony, Gelazjańskim i Gregoriańskim¹⁰. Na określenie działania Boga, który w każdym czasie udziela Kościołowi odpowiednich darów, jest użyty w tekście łacińskim czasownik *dispensare*¹¹. Jest on odpowiednikiem greckiego terminu *oikonomein*, który znaczy dosłownie: zarządzać domem. Pochodzący od tego słowa rzeczownik *oikonomia* (łac. *dispensatio*) oznacza u św. Pawła zbawczy plan Boży, urzeczywistniający się w historii (por. Ef 1,10; 3,2.9; Kol 1,25; 1 Tm 1,4).

Drugie stwierdzenie analizowanej prefacji mówi o tym, iż Bóg Ojciec mocą Ducha Świętego (*virtute Spiritus Sancti*) nieustannie wspomaga Kościół w dwóch przeciwstawnych sytuacjach: w doświadczeniach (*in tribulationibus*) i wśród radości (*inter gaudia*). Doświadczenia (czy też utrapienia), które mogłyby narazić

¹⁰ Por. *Sacramentarium Veronense*, red. L.C. MOHLBERG, nr 951 (*Benedictio super diaconos*): *Adesto, quaesumus, omnipotens Deus, honorem dator, ordinum distributor officiorumque dispositor. Qui in te manens innovas omnia, et cuncta disponis per verbum virtutem sapientiamque tuam Iesum Christum filium tuum dominum nostrum, sempiterna providentia praeparas et singulis quibusque temporibus aptanda dispensas*; *Sacramentarium Gelasianum*, red. L.C. MOHLBERG, nr 152 (*Ad ordinandos diaconos*); *Sacramentum Hadrianum ex authentico*, red. J. DESHUSSES, nr 32,4 (*Orationes ad ordinandum diaconum*). Por. także *Sacramentarium Veronense*, nr 975 (*In natale episcoporum*): *singulis quibusque temporibus convenienter aptanda dispensas*; nr 853 (*Pridie calendas Octobres*): *Deus qui in auxilium generis humani caelestia simul et terrena dispensas...*

¹¹ *Qui singulis quibusque temporibus aptanda dispensas.*

Kościół na utratę wewnętrznej równowagi, pokonuje on, dochowując wierności (*subdito tibi semper affectu*). Wydaje się, że podłożem tego zdania jest zapewnienie Jezusa, iż moc Ducha Świętego przekształca Jego uczniów w wiernych świadków na całym świecie (por. Dz 1,8), a także liczne teksty NT mówiące o odwadze, z jaką Apostołowie i inni uczniowie wspierani przez Ducha Świętego dawali świadectwo o Chrystusie, mimo doświadczanych prześladowań (por. Dz 4,8.31-33; 6,10; 8,29.39; 20,22n). W tych doświadczeniach Kościół nie przestaje wzywać Boga, to znaczy szuka pomocy w modlitwie zanoszonej „w Duchu Świętym” (por. Dz 4,24-31; Ef 6,18; Jud 20). Wierność (*subditus affectus*), jaką Duch Święty wzbudza w Kościele pośród spotykających go utrapień, jest postawą, której uczy się on od samego Jezusa, posłusznego woli Ojca aż do oddania życia w Jego ręce (por. Mk 14,36; Mt 26,39.42; Hbr 5,7n).

Wśród radości Kościół dzięki pomocy Ducha Świętego składa Bogu dziękczynienie przez Jezusa Chrystusa. Prefacja podkreśla nieustanny charakter tej modlitwy dziękczynnej (*nec inter gaudia gratias referre desistat*). Jest to jakieś echo świadectw św. Pawła o jego wdzięczności względem Boga i ludzi, a także nawoływania wiernych do nieustannej modlitwy dziękczynnej, która wskazuje na zasadniczą postawę duchową chrześcijanina (por. Rz 1,21; 16,4; 1 Kor 1,4; 2 Kor 1,11; 4,15; Ef 5,4.20; Kol 1,3; 2,7; 3,15.17; 4,2; 1 Tes 1,2; 5,18; 2 Tes 1,3; 2,13; 1 Tm 2,1; Flm 4).

Modlitwa dziękczynna, podobnie jak błagalna, jest w Kościele dziełem Ducha Świętego, który pozwala chrześcijanom ciągle odkrywać miłość Ojca objawioną w Jego Synu¹².

3. Prefacja o jedności Kościoła (nr 85)

„Przez (Chrystusa) doprowadziłeś nas do poznania Twojej prawdy, abyśmy złączeni węzłem jednej wiary i chrztu świętego, stali się członkami Jego Ciała. Przez Niego udzieliłeś wszystkim narodom Twojego Ducha Świętego, który działając przez rozmaite dary jest Sprawcą jedności. Duch Święty zamieszkuje w Twoich przybranych dzieciach, napenia cały Kościół i nim kieruje”¹³.

3.1. W pierwszej części przytoczonego embolizmu przedstawione są działania Ojca i Syna. Ojciec za pośrednictwem Chrystusa doprowadził nas do poznania swojej prawdy. W Nim wypowiedział swoje ostateczne Słowo objawienia po wielu wiekach przygotowania ludzkości przez przepowiadanie proroków (por. Hbr 1,1n; J 1,17n; 3,11.32.34; 1 Kor 1,20). Zbawcza misja Jezusa polegała na głoszeniu nie własnej nauki, ale nauki otrzymanej od Ojca (por. J 7,16; 8,28; 12,49n; 14,10.24; 17,6.8.14.26; 18,37). Przez wiarę w słowo prawdy i przez chrzest Ojciec wszczepia ludzi w jedno Ciało Chrystusa (por. 1 Kor 12,12-30; Ef 1,22n; Kol 1,18).

¹² Por. A. HAMMAN, *La prière. I. Le Nouveau Testament*, Paris 1959, s. 173, 294–295.

¹³ Mszał Rzymski dla Diecezji Polskich, s. 102*.

3.2. Druga część analizowanej formuły mówi o misji Ducha Świętego. Ojciec udzielił wszystkim narodom swojego Ducha przez Chrystusa (por.: J 14,16-18.26; 15,26; Dz 2,33n; 10,45-47). Duch Święty jest dawcą rozmaitych darów (*in diversitate donorum mirabilis operator*). Św. Paweł podaje różne „listy” darów charyzmatycznych, udzielanych dla wspólnego dobra bądź przez Ojca (por. 1 Kor 12,28), bądź przez Chrystusa (por. Ef 4,11-13), bądź też przez Ducha Świętego (por. 1 Kor 12,4-11). Duch Święty jest też nazwany w tej prefacji „Sprawcą jedności” (*unitatis effector*). Jedność Kościoła ma swoje źródło i swój pierwowzór w jedności Osób Boskich (por. Ef 4,4-6). Duch Święty, który jednoczy Ojca i Syna w odwiecznej miłości, jest także źródłem jedności osób, jaką stanowi Kościół, Ciało Chrystusa, kształtowane „w jednym Duchu” przez chrzest (por. Ef 4,5: „jedna wiara, jeden chrzest”; 1 Kor 12,13: „Wszystcyśmy (...) w jednym Duchu zostali ochrzczeni, aby stanowić jedno Ciało...”; Ef 2,22: „by stanowić mieszkanie Boga przez Ducha”). Duch Święty jest jedną Osobą w wielu osobach¹⁴.

Duch Święty zamieszkuje w przybranych dzieciach Bożych (*filios adoptionis inhabitat*), jak w świątyni (por. 1 Kor 3,16; 6,19). Podobnie jak niegdyś w najświętszym miejscu świątyni jerozolimskiej przechowywano Arkę Przymierza z tablicami Prawa, w ekonomii Nowego Przymierza miejsce kamiennych tablic zajmuje Duch Święty (por. Jr 31,33; 2 Kor 3,3.6-8), a społeczność ochrzczonych jest żywą świątynią¹⁵.

Duch napełnia cały Kościół i nim kieruje (*totamque replet et regit Ecclesiam*). W pismach św. Łukasza słowo „napełniać” (gr. *pimplemi*) oznacza obdarowanie mocą Ducha Świętego różnych osób powołanych przez Boga do specjalnych zadań w dziejach zbawienia. Jan Chrzciciel ma być napełniony Duchem Świętym jeszcze w łonie swe matki (por. Łk 1,15); Duch Święty napełnił Elżbietę w momencie nawiedzenia jej przez Maryję (por. Łk 1,41); Zachariasz prorokował, napełniony Duchem Świętym (por. Łk 1,67); Jezus „pełen Ducha Świętego powrócił (...) znad Jordanu i czterdzieści dni przebywał w Duchu na pustyni” (Łk 4,1). W dniu Pięćdziesiątnicy Apostołowie „zostali napełnieni Duchem Świętym i zaczęli mówić obcymi językami, tak jak im Duch pozwalał mówić” (Dz 2,4). W czasie prześladowania uczniów Chrystusa św. Piotr „napełniony Duchem Świętym” przemawia wobec Sanhedrynu (por. Dz 4,8); Szaweł po nawróceniu miał być napełniony Du-

¹⁴ Por. H. MÜHLEN, *Una mystica Persona. Die Kirche als Mysterium der Identität des Heiligen Geistes in Christus und den Christen: Eine Person in vielen Personen*, München 1967, s. 360: *die personverbindende Funktion des Heiligen Geistes in der Trinität sich dann auch als solche in der Kirche zeigt; tamże*, s. 435: *Das eine, unsichtbare Pneuma wird also in der Einheit der Kirche sichtbar, d.h. in seinen Wirkungen einenhaft erfahrbar, so daß die Einheit der vielen, zur Kirche gehörenden Personen als die sichtbare Erscheinung des unsichtbaren Geistes Christi bezeichnet werden kann, auch und gerade hinsichtlich seiner ihn als Person charakterisierenden, personverbindenden Funktion.*

¹⁵ Por. M. TRIMAILLE, *La communauté, sanctuaire de Dieu, et son unité dans le Christ*, „Assemblées du Seigneur” 38(1970), s. 34-41; M. COUNE, *La dignité chrétienne du corps*. 1 Co 6, s. 13-20, *Tamże*, 33(1970), s. 46-52.

chem (por. Dz 9,17). Kierownicza moc Ducha Świętego objawia się już w Kościele pierwotnym, zwłaszcza w działaniu Apostołów i ich pomocników (por. Dz 6,10; 8,29; 11,26; 13,4; 15,28; 16,6n; 20,28), szczególnie zaś w czasie apostołskich podróży św. Pawła (por. 1 Kor 2,4; 2 Kor 12,12; Ga 3,5; 1 Tes 1,5). Sobór Watykański II stwierdza w odniesieniu do Kościoła wszystkich czasów, że Duch Święty „mocą Ewangelii utrzymuje Kościół w ciągłej młodości, ustawicznie go odnawia i do doskonałego zjednoczenia z Oblubieńcem prowadzi”¹⁶; „mieszka w wierzących i napelnia cały Kościół oraz nim kieruje, jest sprawcą tej dziwnej wspólnoty wierzących i tak dogłębnie wszystkich zespała w Chrystusie, iż jest zasadą jedności Kościoła”¹⁷.

Widzimy więc, że prefacja o jedności Kościoła, podobnie jak inne przedstawione tu prefacje, czerpie natchnienie z obfitych źródeł Pisma świętego, wypowiedzi Ojców Kościoła i z nauczania Soboru Watykańskiego II.

W świetle tych czterech zwięzłych formuł dostrzegamy misję Ducha Świętego w urzeczywistnianiu Paschalnego Misterium. Mocą Ducha Świętego dokonano się poczęcie Syna Bożego w łonie Maryi Dziewicy (por. Łk 1,35). Jezus „przez Ducha wiecznego złożył Bogu samego siebie jako nieskalaną ofiarę” (Hbr 9,14). Mocą tegoż Ducha Ojciec wskrzesił z martwych Jezusa i obdarzył Go chwałą po swojej prawicy (por. Rz 1,3n; Dz 2,32n). Duch Święty jest strumieniem żywej wody wypływającym jakby z duchowej skały — z uwielbionego człowieczeństwa Chrystusa (por. 1 Kor 10,4; J 7,37-39; 19,34). Jest Darem ciągle udzielanym Kościołowi, zapewniającym mu życie, trwanie w jedności i rozwój aż „do miary wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4,13). Mieszka jak w świątyni we wspólnocie wierzących i w ciele chrześcijanina. W tym zamieszkaniu Ducha Świętego winien chrześcijanin szukać motywacji dla poszanowania siebie samego, Kościoła i godności każdego człowieka, stworzonego na Boży obraz i podobieństwo (por. Rdz 1,26n). Najdoskonalszym zaś obrazem Boga i żywą Ikoną doskonałego człowieka jest Jezus Chrystus uwielbiony mocą Ducha (por. Kol 1,15; Hbr 1,3).

¹⁶ KK 4.

¹⁷ DE 2.